

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZAKIRODALMI MŰ ENGEDÉLY NÉLKÜLI HOZZÁFÉRHETŐVÉ TÉTELE AZ INTERNETEN

SZJSZT-36/07/1

A Vas Megyei Bíróság megkeresése

A Vas Megyei Bíróság fent említett végzése a következőket foglalja magában.

A felperes a P.20.390/2007. szám alatt a Vas Megyei Bíróság előtt az alperes ellen szerzői jog megsértése miatt pert indított. Kereseti kérelmében a jogsértés megtörténtének megállapítását és az alperesnek a további jogsértéstől való eltiltását, az alperesnek a honlapján történő bocsánatkérésre való kötelezését kérte, valamint 500 000 Ft kártérítés iránt terjesztett elő.

A felperes keresetének tényállása az alábbi.

A felperes a Könyvdigitalizálás című számítástechnikai könyvet 2003-ban a honlapján jelentette meg, ahonnan a felperes előadása szerint mindmáig ingyen letölthető. Az interneten több más helyről is letölthető, ezek azonban olyan honlapok, ahol nem folyik profitorientált tevékenység.

A felperes engedélyével hozta nyilvánosságra a könyvet a Magyar Elektronikus Könyvtár, a Szegedi Tudományegyetemnek pedig írásban engedélyt adott a könyvnek oktatási segédanyagként történő felhasználására.

A felperes előadása szerint a fenti két esetben a könyv szabad felhasználású műnek minősül.

A felperes előadása szerint az alperes honlapja jövedelemszerző céllal működik. Ezért az, hogy az a honlapján megjelentette a felperes könyvét, a szerzői jog megsértését jelenti.

A felperes előadása szerint csak nonprofit célú szabad felhasználásra adott engedélyt, és ez nem jogosítja fel az alperest a profitorientált felhasználásra. Álláspontja szerint az ingyenes letöltés nem jelenti a haszonszerzésre való felhasználást is.

Az alperes előadása szerint az általa működtetett honlap nem profitorientált, és a felperes Könyvdigitalizálás című művét teljes terjedelemben, a szerző megjelölésével együtt, változatlan formában tette fel az általa üzemeltetett Z. Reklámstúdió honlapjára az oktatás címszó alá.

Az alperes érdemi ellenkérelme szerint a felperesnek a Könyvdigitalizálás című műve „e-könyv”, ez álláspontja szerint ingyenesen használható, és mivel szerzővel, címmel, teljes terjedelemben, változatlan formában tette fel az oktatási anyagok közé, a szerzői jog megsértése nem állapítható meg.

Az alperes előadása szerint ő kéréstlen reklám útján szerzett tudomást az L. A. által készített Könyvdigitalizálás című munkáról, majd e-mailt küldött az alperes a felperesnek a könyv felhasználásáról; erre az e-mailre a felperes részéről válasz nem érkezett.

Ezt követően 2007. januárjában tette fel az alperes honlapjára a számítástechnikával kapcsolatos segédanyagok közé a felperes munkáját.

2007. februárjában a felperes az alperesnek egy e-mailt küldött; ezt követően az alperes a linket a weboldalról levette azzal, hogy egy sor az interneten a könyvből fennmaradt. A második e-mailt követően az alperes ezen egyetlen sort is levette.

A per jelenlegi állásában a fentiekben megállapított tényállás alapján a Szerzői Jogi Szakértői Testület adjon választ az alábbi kérdésekre:

1. Mely könyveket nevezünk e-könyveknek?
2. Az e-könyvek milyen szerzői jogi védelem alatt állnak; szabadon felhasználhatók-e?
3. Az e-könyvek felhasználásának milyen korlátai, feltételei vannak?
4. Mely anyagokat nevezünk „free” anyagoknak az interneten; milyen módon állapíthatóak meg ezek az anyagok, és felhasználásukra nézve van-e kötöttség?
5. Az interneten való hozzáférés esetén hogyan lehet megállapítani a nem ingyenesen letölthető anyagokat?
6. Válaszoljon a szakértői testület a peranyagra tekintettel az esetlegesen a per eldöntése szempontjából még felmerülő releváns szakkérdésekre!

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Ad 1. Mely könyveket nevezük e-könyveknek?

Az e-könyveknek – vagyis elektronikus könyveknek – nincs pontos meghatározásuk, de a lényegük pontosan leírható a szerzői jog szempontjából.

A pontos meghatározás hiányát és a lehetséges meghatározásokat jól tükrözi például az a cikk, amelynek fordítása maga is az e-könyvekhez hasonló módon hozzáférhető az interneten a „Tudományos és Műszaki Tájékoztatás” című könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat honlapján.¹ Siriginidi Subba Rao professzor „Elektronikus könyvek: áttekintés és értékelés” című cikke a következőképpen szól erről:

¹ A folyóirat elektronikus változatáról van szó, amelyről a folyóirat honlapján található „beköszöntő” (l. <http://tmt.omikk.bme.hu/bekoszonto.html>) így szól:

„2002-ben a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, a hazai könyvtár- és információtudomány szakfolyóirata, 49. évfolyamával kezdődően – a kezdeti kísérletek után – üzemszerűen a világhálón is elérhetővé vált.

Az elektronikus kiadás, bár alapvetően a nyomtatottra épül, mind tartalmilag, mind formailag többszolgáltatásokat is kíván nyújtani. Tartalmazza a cikkeket, az információs rovatok jelentős részét, ugyanakkor lehetővé teszi a nyomtatott változat lapzártaja után beérkező hírek, közlemények közreadását is. A hálón megjelenő változat lehetővé teszi a számítógépes keresést, a hipertext-szervezést, a közvetlenebb kapcsolattartást olvasóinkkal ...

A nyomtatott változat előfizetői számára teljes hozzáférést nyújtunk, azaz a friss számokat is elérhetik a regisztrálás során kapott azonosító és jelszó segítségével. Az előfizetéssel nem rendelkező olvasóinknak korlátozott, de térítésmentes hozzáférést biztosítunk, a cikkek legkorábban a megjelenésüket követő félév elteltével válnak elérhetővé.”

„Nem egyértelmű, hogy mit jelent az 'e-könyv' kifejezés. A 'könyv' kifejezés mind a tartalomra (szöveg és képek), mind a hordozóra (egybekötött papír) vonatkozik. Az e-könyv meghatározása különböző forrásokból:

- A számítógép képernyőjén megjelenítendő, digitális formájú könyvvel analóg szöveget ír le (Cox–Mohammed, 2001).
- A digitális formájúra átalakított könyv számítógépen olvasható, rendszerint hálózati szolgáltatáson keresztül vagy CD-ROM-on. Tartalma túlmehet a nyomtatott médián, hipertext linkek, keresési és keresztfunkciók, valamint multimédia hozzáadásával. (Computer User, 2002)
- Digitális anyag, amely asztali vagy note-book számítógépen, vagy ilyen rendeltetésű, nagy tárolókapacitású, hálózati kapcsolatról új fájlok letöltésére képes, és amelyet hordozható készüléken olvasnak (Adobe Systems, 2001).
- Számítógépes formátumú könyvek, amelyek mindenféle számítógépen olvashatók, köztük az erre a célra tervezett kézi készülékeken is. Az e-könyvek ugyanúgy ismeretek, mint a nyomtatottak, vagy ugyanolyan egyediek, mint maga az elektronikus médium. Tartalmazznak audio-, video- vagy élő hiperlinkeket, elküldhetők letöltéssel vagy elektronikus levél mellékleteként. A flopira vagy CD-re írt e-könyveket postai úton továbbítják vagy könyvüzletekben árusítják (Brooker, 2000).
- Szavak és képek alkotta, könyvhosszúságú elektronikus fájlok, amelyeket e-könyvet olvasó készülékeken jelenítenek meg, önálló termékként értékesítenek vagy terjesztenek. Az e-könyvek olvasására használt készülékek lehetnek kézi vagy stabil célra rendelték. A megjelenítésre használt szoftvert 'e-könyvolvasó szoftvernek' nevezhetik, bár egyes cégek, pl. a Microsoft is, csak 'olvasóként' említik (NetRead, 2000).

A fentiek alapján az e-könyv teljesebb meghatározása: digitális formában írt szöveg; digitális formájúvá átalakított könyv; digitális olvasási anyag; könyv számítógépi fájl formájában; asztali számítógépen, note-bookon vagy hordozható készüléken megjelenített, illetve e célra rendelt e-könyvolvasón való megjelenítésre formátált, szavakból és képekből álló elektronikus fájl.²²

Mint ahogyan az eljáró tanács a fentiekben aláhúzta, az hogy az e-könyveknek nincs pontos meghatározásuk, nem változtat azon, hogy lényegük pontosan leírható a szerzői jog szempontjából: *Az e-könyvek – vagyis elektronikus könyvek – elektronikus, digitális formátumban megírt vagy ilyen formátumúvá átalakított könyvek.*

²² Idézet az elektronikus formában megjelent változathól; hozzáférhető a következő weboldalon: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3548&issue_id=449. A cikket Szende György fordításában korábban a folyóirat 51. évfolyamának (2004) 3–4. számában közölték. A tanulmány eredeti angol címe: Electronic books: a review and evaluation; a Library Hi Tech című folyóirat 21. évfolyamának (2003) 1. számában jelent meg (85–93. old.)

Ad 2 és 3. Az e-könyvek milyen szerzői jogi védelem alatt állnak; szabadon felhasználhatók-e? Az e-könyvek felhasználásának milyen korlátai, feltételei vannak?

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 1. § (2) bekezdésének első mondata szerint „*szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása*”. Az 1. § (2) bekezdés második mondata példálózó felsorolást ad az ilyen alkotásokról, amely felsorolásban szerepelnek azok az alkotások is, amelyek tipikusan részét képezik egy-egy könyvnek:

„Ilyen alkotásnak minősül különösen:

- a) az irodalmi (pl. szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) mű, ...*
- h) a rajzolás, ... metszés, nyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás ...,*
- i) a fotóművészeti alkotás.”*

A digitális technológia azonban lehetővé teszi az olyan „multimédia”-alkotások létrehozását is, mint például a digitális enciklopédiák, amelyek nemcsak abban különböznek a hagyományos, kötött, papírformátumú enciklopédiáktól, hogy esetleg azok digitális változatai, hanem abban is, hogy – éppen a digitális technológia révén – nemcsak írott anyagokat, fényképeket és rajzokat foglalnak magukban, hanem hang- és képfelvételeket is.

Továbbá azt is látni kell, hogy nemcsak a könyveknek, de – talán a háromdimenziós művek kivételével – minden más szerzői, illetve szomszédos jogi védelem alá eső alkotásnak, illetve teljesítménynek lehetnek és vannak digitális – vagyis elektronikus, e-formátumú – változatai, és az e-könyvekhez hasonlóan hozzáférhetővé tehetők az interneten. Valójában a felperes tanulmányának terjedelme – 21 oldal – is inkább azt indokolja, hogy ne e-könyvként, hanem elektronikus formátumban közzétett cikként utaljunk rá (aminek azonban a tanulmány szerzői jogi státusza szempontjából semmi jelentősége sincs). Nem beszélve arról, hogy például a számítógépi programalkotások, amelyek általában szerzői jogi védelem alatt állnak, valamint az adatbázisok, amelyek szerzői jogi és/vagy *sui generis* kapcsolódó jogi védelemben részesülnek, igazi „létezési módja” a digitális környezet.

Az Sztj. 1. §-ának (3) bekezdése így szól: „*A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értéktől.*” Természetesen, miután a védelem az egyéni, eredeti jelleg alapján illeti meg az alkotást, az attól sem függ, hogy milyen formátumban hozzák létre – vagy később milyen formátumúvá alakítják át – azt.

Ebből következik, hogy *az e-könyvek, illetve bármilyen elektronikus formátumú írásművek éppúgy védelem alatt állnak, mint a hagyományos formátumúak, és általában nem használhatók fel szabadon. Csak akkor és úgy használhatók fel, ha és ahogyan arra engedélyt ad a szerzői jogi jogosult, illetve egyes külön meghatározott kivételes esetekben maga az Sztj.*

Az más kérdés, hogy a digitális – elektronikus – formátumú művek felhasználása könnyebb, és hatékony védelmük nehezebb, mint a hagyományos formátumúaké, továbbá felhasználásukra új lehetőségek is nyílnak. Mindez bizonyos speciális törvényi szabályokat és jogosítási módszereket is szükségessé tesz. Ezek a szabályok, illetve jogosítási módszerek nem csupán az e-könyvekre vonatkoznak – azokra nincs külön szabály, illetve jogosítási módszer –, hanem gyakorlatilag valamennyi digitális – „e”-formátumú – szerzői jogi alkotásra, illetve szomszédos jogi védelem alatt álló teljesítményre. A jogosítási módszerekkel a 4. és 5. kérdésre adott válasz foglalja össze; az alábbiakban az Sztj.-nek a digitális formátumú alkotásokra és teljesítményekre, valamint azok internetes felhasználására vonatkozó speciális rendelkezéseire utal röviden az eljáró tanács.

- A 18. § (2) bekezdése egyebek mellett tisztázza, hogy „a mű tárolása digitális formában elektronikus eszközön, valamint a számítógépes hálózaton³ átvitt művek anyagi formában való előállítására” is a többszörözés fogalma és így a többszörözési jog alá esik.
- A 26. § (8) bekezdése így szól: „A szerzőnek az is kizárólagos joga, hogy művét – más-ként, mint sugárzással vagy a (7) bekezdésben szabályozott módon – a nyilvánossághoz közvetítse, és hogy erre másnak engedélyt adjon. E joga kiterjed különösen arra az esetre, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választják meg.” A második mondat a digitális formátumú műveknek az internet útján való interaktív hozzáférhetővé tételét írja le „technológia-semleges” nyelven.
- A 35. § (3) bekezdése kivételt tartalmaz a § (1) bekezdése szerint a magáncélú másolás céljára engedett szabad felhasználás alól: „Nem minősül szabad felhasználásnak – függetlenül attól, hogy magáncélra történik-e –, ha a műről más személlyel készítettnek másolatot számítógépen, illetve elektronikus adathordozóra.”
- A 35. § (6) bekezdése az időleges többszörözésre vonatkozó szabad felhasználásról, amelynek „technológiasemleges” nyelvezetében valójában két esetre vonatkozik: a) az internetes átvitelekre, és b) a művek számítógépes felhasználása során keletkező ilyen többszörözésekre.
- A 38. § (5) bekezdése szabad felhasználást enged arra, hogy a műveket bizonyos intézmények a helyiségeikben ezzel a céllal üzembe állított számítógépes terminálok képernyőjén tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára a nyilvánosság egyes tagjai számára megjeleníthessék.
- A 73. § (1) bekezdésének e) pontja, a 76. § (1) bekezdésének c) pontja, a 80. § (1) bekezdésének d) pontja és a 82. § (1) bekezdésének c) pontja külön kizárólagos jogot határoz meg a szomszédos jogok jogosultjai számára a 26. § (8) bekezdésének második

³ Vagyis az interneten.

mondata szerinti esetre, vagyis a védett teljesítményeknek (internet útján, interaktív módon való) nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételére.

- A 95. és 96. § a műszaki védelmi intézkedések (mint amilyen a védett – különösen digitális formátumú – művek és teljesítmények kódolása) megkerülésével, illetve az elektronikus jogkezelési adatok eltávolításával vagy megváltoztatásával szembeni védelemre vonatkozik.
- A 105/A. § a Szerzői Jogi Szakértő Testület előtti egyeztető eljárást szabályozza olyan esetekben, amikor bizonyos szabad felhasználásokra jogosultak kérik az ilyen felhasználások lehetővé tételét a műszaki védelmi intézkedések alkalmazása esetén.

A fenti rendelkezések a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) két, 1996-ban elfogadott ún. internetes szerződésében (a WIPO Szerzői Jogi Szerződése és a WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése, amelyeket a 2004. évi XLIX. törvény hirdetett ki) és az ún. Infosoc-irányelvben (a Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve a szerzői jognak és a szomszédos jogoknak az információs társadalomban való harmonizációjáról) foglalt irányadó szabályoknak felelnek meg.⁴

Az Sztj. tartalmaz speciális szabályokat a számítógépi programokra és az adatbázisokra is, amelyek azonban az adott ügyben nem irányadók.

A fent említett rendelkezésektől eltekintve az Sztj.-nek ugyanazok a rendelkezései vonatkoznak az elektronikus, digitális formátumú művek és egyéb teljesítmények védelmére, valamint a védelem korlátaira és feltételeire, mint a hagyományos formátumú művek és egyéb teljesítmények esetében. Továbbá a fent említett speciális rendelkezések sem jelentenek mást, mint a szerzői és szomszédos jogi védelem szabályainak a digitális, interaktív környezet szempontjából való értelmezését, és az ehhez a környezethez való adaptálását.

Ad 4. és 5. Mely anyagokat nevezünk „free” anyagoknak az interneten; milyen módon állapíthatóak meg ezek az anyagok, és felhasználásukra nézve van-e kööttség? Az interneten való hozzáférés esetén hogyan lehet megállapítani a nem ingyenesen letölthető anyagokat?

Az alperes – a periratok szerinti összefüggésben – a „free anyagok” kifejezést nyilvánvalóan abban az értelemben használja, hogy azok az internet útján szabadon letölthetők és (legalábbis) nem üzleti célból szabadon felhasználhatók.

Vannak olyan anyagok, amelyek az Sztj. szerint eleve nem esnek szerzői jogi védelem alá. Ezek jellegüknél fogva szabadon felhasználhatók. Ezeket az Sztj. 1. §-ának (4)–(7) bekezdése sorolja fel. Ezek mellett természetesen szabadon felhasználhatóak azok az anyagok is, amelyeknek a védelmi ideje már lejárt.

⁴ Ezeknek az elektronikus kereskedelem és a digitális, internetes felhasználások szempontjából való elemzésére l. *id. dr. Ficsor Mihály*: Informatika és szellemi tulajdon – új kihívások a törvényhozók és a bírák számára (a Nemzetközi Bírósági Egyesület 49. közgyűlése alkalmából a Magyar Köztársaság Parlamentjében tartott szakmai napon elhangzott előadás). Bírak Lapja (a Magyar Bírói Egyesület folyóirata), XVI. évf. 2. sz. 2006, p. 32–42

Az ügy tárgyát képező elektronikus formátumú tanulmány azonban nyilvánvalóan nem ilyen anyag, hanem az Sztj. 1. §-ának (2) bekezdése szerinti szakirodalmi mű, amely védelem alá esik. Az ilyen művek felhasználásához pedig – ideértve az internet útján való felhasználást is – vagy a jogosult, vagy a törvény által adott engedélyre van szükség.

Az Sztj. IV. fejezete – 33–41. §-a – rendelkezik a szabad felhasználás eseteiről. A fejezetben foglalt rendelkezések általában egyaránt alkalmazandók, függetlenül attól, hogy a védett mű digitális, elektronikus formátumú-e, illetve hogy az internet útján vagy más, hagyományos módon teszik-e azt hozzáférhetővé. Mint ahogy az a szakértői véleményből a fentiekben kitűnik, három olyan rendelkezés van az Sztj.-nek ebben a fejezetében, amely külön a digitális, internetes környezetre vonatkozik. Ezek azonban a szakértői vélemény tárgyát képező ügy szempontjából nem irányadóak, miután az alperes részéről nem olyan fajta ideiglenes többszörözés történt, amely az ő szempontjából magáncélra szolgált volna [Sztj. 35. § (3) bek.], nem volt szó csupán időleges, járulékos többszörözésről [Sztj. 35. § (6) bek.], továbbá nem olyan intézmény által történő és nem olyan jellegű felhasználásról volt szó, mint amilyenről az Sztj. 38. §-ának (5) bekezdése szól.

Az általában megengedett szabad felhasználások közül különösen a magáncélú másolásra vonatkozó ilyen felhasználásnak van a legnagyobb jelentősége az internetes felhasználások körében, amelyről az Sztj. 35. §-ának (1) és (3) bekezdése, továbbá, a bizonyos körben fennálló díjigényről, az Sztj. 20. §-a rendelkezik. Az azonban, hogy az internet útján hozzáférhetővé tett műveket az ilyen hozzáférést lehetővé tevő magáncélú felhasználásra szánja, nem változtat azon, hogy ezt, az Sztj. 26. §-ának (8) bekezdése szerint, nem teheti meg a jogosult engedélye nélkül. [Továbbá, mint ahogyan azt a Szerzői Jogi Szakértő Testület 2006. május 11-én kelt, SZJSZT 17/06/1 számú szakértői véleményében megállapította, ha a magáncélú másolást (letöltést) végző személy tudja, vagy az adott körülmények között elvárható módon legalábbis tudnia kellene, hogy illegális – az érintett művet a jogosult engedélye nélkül hozzáférhetővé tevő – forrásról van szó, maga is szerzői jogi jogsértést követ el.]

Azokban az esetekben, ahol az Sztj. nem rendelkezik szabad felhasználásról – és a szakértői vélemény tárgyát képező esetben erről volt szó – a jogosult engedélyére van szükség.

Az internet útján a jogosultak által – vagy az ő hozzájárulásukkal – történő jogszerű hozzáférhetővé tételnek három alapvető változata van.

Az első változat az, amikor a hozzáférés műszaki védelmi intézkedés (lásd az Sztj. 95. §-át) útján ellenőrzött. Ilyenkor a rendszer nyilvánvalóvá teszi mikor, milyen feltétellel hozzáférhető az anyag.

A második változat az, amikor műszaki védelmi intézkedés nélkül történik a hozzáférhetővé tétel anélkül, hogy a felhasználás feltételeit külön megjelölnék. Ilyenkor lehetőség van a szabad felhasználásra abban a körben, ahol az Sztj. maga enged ilyen felhasználást; ami általában a magáncélú felhasználást jelenti azokkal a feltételekkel, amelyeket a 35. § (1) bekezdése meghatároz. Az ilyen módon hozzáférhetővé tett anyagot azonban olyan esetekben, amelyekre nem vonatkozik az Sztj.-ben foglalt valamilyen kivétel, csak a jogosult engedélyével lehet felhasználni.

A harmadik változat az, amikor a jogosult nyilvánvalóvá teszi, hogy milyen felhasználási cselekmények esetében nem kívánja gyakorolni kizárólagos engedélyezési jogát. Ezt különféleképpen teheti meg. Van most már erre egy külön jogosítási rendszer is az ún. „Creative Commons” felhasználási engedélyek (licencek) formájában, amelyek révén a jogosultak egységesített jelzések – és az azokhoz kapcsolódó egyoldalú nyilatkozatok – formájában engedhetnek szűkebb vagy tágabb körű, külön engedély nélküli szabad felhasználást, s ez akár az üzleti célú felhasználást is magában foglalhatja. Más formában is tehetők azonban ilyen nyilatkozatok. Erre példa a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) kiadványai esetében feltüntetett alábbi nyilatkozat, amely az ügy tárgyát képező műnek a szerző honlapján (<http://worx.184.lattilad.org>) közzétett változatához is kapcsolódik.

„Ez a dokumentum a Magyar Elektronikus Könyvtárból származik. A szerzői és egyéb jogok a dokumentum szerzőjét/tulajdonosát illetik (amennyiben az illető fel van tüntetve). Ha a szerző vagy tulajdonos külön is rendelkezik a szövegben a terjesztési és felhasználási jogokról, akkor az ő megkötései felülbírálják az alábbi megjegyzéseket. Ugyancsak ő a felelős azért, hogy ennek a dokumentumnak elektronikus formában való terjesztése nem sérti mások szerzői jogait. A MEK üzemeltetői fenntartják maguknak a jogot, hogy ha kétség merül fel a dokumentum szabad terjesztésének lehetőségét illetően, akkor töröljék azt a MEK állományából.

Ez a dokumentum elektronikus formában szabadon másolható, terjeszthető, de csak saját célokra, nem-kereskedelmi jellegű alkalmazásokhoz, változtatások nélkül és a forrásra való megfelelő hivatkozással használható. Minden más terjesztési és felhasználási forma esetében a szerző/tulajdonos engedélyét kell kérni. Ennek a copyright szövegnek a dokumentumban mindig benne kell maradnia.”

Amennyiben abban az időben, amikor az alperes saját honlapján a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tette a felperes Könyvdigitalizálás című tanulmányát, a fenti MEK-nyilatkozat már szerepelt a felperes honlapján, az alperes nyilvánvalóan aligha hihette azt, hogy az üzleti, kereskedelmi célból is felhasználható. Erre vonatkozóan nem talált adatot az ügyiratokban az eljáró tanács (csupán az alperes nyilatkozatáról van szó, amely szerint közvetlenül a felperes cikkét töltötte le és tette közzé, s nem talált szerzői jogi nyilatkozatot). Azonban hasonló eredményre lehet jutni – vagyis arra, hogy a felperes a honlapján nem adott engedélyt üzleti célra történő szabad felhasználásra – ha a cikknek a honlapon történő közzétételét a MEK-nyilatkozat figyelembevétele nélkül értelmezzük. Ebben az esetben ugyanis a fentiekben említett változatról van szó, amely szerint nemcsak hogy üzleti célból, de nem üzleti célból sem lehet hozzáférhetővé tenni védett műveket olyankor, amikor az Szjt. valamely kizárólagos engedélyezési jog esetében nem enged kivételt szabad felhasználásra. A honlapon való közzététel pedig az Szjt. 26. §-a (8) bekezdésének második mondata szerinti felhasználás, amelyre a szerzőt kizárólagos engedélyezési jog illeti meg, s erre az alperes által történt közzététel esetében nem alkalmazható ilyen kivétel.

Az alperes a védekezésében három lehetséges jogi alapot jelölt meg arra, hogy miért terjedt ki a szabad felhasználás lehetősége az adott esetben. Az első az, hogy az internet útján közzétett e-könyvek esetében csak akkor nincs szabad felhasználás, ha annak hiányára a jogosult a közzétett művön, illetve azzal szoros kapcsolatban utal. A második az, hogy nem üzleti, haszonszerzési célból tette hozzáférhetővé a felperes művét. A harmadik pedig az, hogy a közzététel oktatási célokat szolgált, amire az Sztj. – az alperes szerint – szabad felhasználást enged. Az alperes védekezésében foglalt egyik indok sem helytálló.

Az *első indok* alaptalan, mert mint ahogyan a fentiekben kifejtette az eljáró tanács, az említett kivételektől eltekintve ugyanazok a rendelkezések vonatkoznak az elektronikus formátumú művekre, mint a hagyományos formátumúakra, s a felsorolt kivételek között nincs olyan, amire az alperes hivatkozik. A jogosultaknak nem kell fenntartó nyilatkozatot tenniük ahhoz, hogy a Sztj.-ben foglalt jogait gyakorolhassák és érvényesíthessék. Ez következik a teljes formalitásmentes védelem elvéből, amelynek alkalmazását a Berni Egyezmény⁵ 5. cikkének (2) bekezdése írja elő.

Az Berni Egyezmény egyetlen kivételt enged ez alól az elv alól. A 10bis cikk (1) bekezdéséről van szó, amelynek az Sztj. 36. §-ának (2) bekezdésében foglalt rendelkezés felel meg. Ez a rendelkezés így szól:

„Napi eseményekhez kapcsolódó, időszerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentett cikkek vagy e témákról sugárzott művek a sajtóban szabadon többszörözhetőek, nyilvánosságához közvetíthetőek – ideértve a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételt [26. § (8) bek.] is –, feltéve, hogy a szerző nem tett az ilyen felhasználást megtiltó nyilatkozatot. Ilyen felhasználás esetén a forrást – a szerző nevével együtt – fel kell tüntetni.”

A felperes cikke nem kapcsolódik napi eseményekhez, illetve valamilyen időszerű gazdasági vagy politikai témához. Így az előző bekezdésben idézett rendelkezés nem alkalmazható a per tárgyát képező esetben. [Elképzelhető olyan vélemény, hogy valamilyen jelentősen kiterjesztő értelmezés alapján mégis irányadónak lehetne azt tekinteni. A szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések esetében azonban az Sztj. 26. §-ának (8) bekezdése bármilyen kiterjesztő értelmezést kizár.]

A *második indok* sem állja meg a helyét, két okból sem. Először azért, mert az, hogy valamely cselekmény nem üzletszerű, hogy nem irányult jövedelemszerzésre, illetve -fokozásra egymagában nem ad módot szabad felhasználásra. Az üzletszerűség, illetve a jövedelemszerzési, jövedelemfokozási cél hiánya bizonyos szabad felhasználásoknak egyik feltétele [lásd az Sztj. 34. §-ának (2) és (3) bekezdését, 35. §-ának (1) és (4) bekezdését, 38. §-át és 41. §-át], de az érintett esetekben is csak az Sztj. szóban forgó rendelkezéseiben meghatározott egyéb feltételek megléte esetén szabad a felhasználás. Az, hogy az üzleti cél hiánya egymagában nem tesz lehetővé szabad felhasználást, következik magának a szerzői jogi

⁵ Az egyezményt az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet hirdette ki.

védelemnek a céljából. A kizárólagos engedélyezési jogok a szerző szempontjából kívánják biztosítani műveik rendes felhasználását és jogos érdekeik érvényesítését. Az engedély nélküli felhasználás – s ez különösen áll az internet útján történő felhasználásra – attól függetlenül alááshatja a rendes felhasználás esélyeit, és így a szerzők jogos vagyoni érdekeinek az érvényesítését, hogy az engedély nélküli felhasználót üzleti, jövedelemszerzésre, illetve -fokozásra irányuló cél vezette-e vagy sem. [Lásd az Sztj. 33. §-ának (2) bekezdését, amely jól tükrözi mindezt.]

Másodszor, azért sem megalapozott az alperesnek ez a védekezése, mert az általa történt felhasználás – legalábbis közvetve – üzleti, jövedelemfokozási célt szolgált. Olyan internetes honlapon tette közzé a felperes tanulmányát, amelyen üzleti tevékenységet folytatott. A tanulmány közzététele – azáltal, hogy a téma iránt érdeklődők az internetes keresőprogramok segítségével az ő honlapjához juthattak el – növelte a honlap látogatottságának az esélyeit, s ezáltal annak az esélyét is, hogy a honlapon hirdetett üzleti szolgáltatásokat esetleg igénybe vegyék. [Azt, hogy az Sztj. az ilyen jellegű felhasználást közvetve üzleti, jövedelemfokozási célokat szolgálónak tekinti, jól tükrözi pl. a 38. § (2) bekezdése, amely többek között a következőket tartalmazza: „*Jövedelemfokozás célját szolgálja a felhasználás, ha alkalmas arra, hogy, a felhasználó ... vevőkörét vagy látogatottságát növelje ...*” Még egyszer hangsúlyozni kívánja azonban az eljáró tanács azt, hogy az alperes általi felhasználás jövedelemszerzésre, illetve -fokozásra irányuló cél hiányában is az Sztj. 26. §-ának (8) bekezdésébe ütközött volna.

A *harmadik indok* szempontjából rá kell mutatni arra, hogy az Sztj. nem minden további nélkül enged szabad felhasználást olyan esetekben, amikor valamely művet oktatási célra szánnak, illetve használnak. Az Sztj. négy rendelkezése szól, többek között, az ilyen célú szabad felhasználásról, amelyek a 34. § (2) és (3) bekezdésében, valamint a 35. § (4) és (5) bekezdésében található. Azonban mindegyik az *iskolai* oktatási célra való felhasználásra vonatkozik, amiről az alperes által történt felhasználás esetében nyilvánvalóan nem volt szó. Ez egyértelműen kiderül az iskolai oktatás célját szolgáló felhasználásnak az Sztj. 33. §-a (4) bekezdésében foglalt törvényi meghatározásából, amely így szól: „*E fejezet [vagyis a szabad felhasználásról és a szerzői jog más korlátairól szóló IV. fejezet] rendelkezéseinek alkalmazása szempontjából az iskolai oktatás célját szolgálja a felhasználás, ha az az óvodai nevelésben, az általános iskolai, középiskolai, szakmunkásképző iskolai, szakiskolai oktatásban, az alapfokú művészeti oktatásban vagy a felsőoktatásról szóló törvény hatálya alá tartozó felsőfokú oktatásban a tantervnek, illetve a képzési követelményeknek megfelelően valósul meg.*” Emellett az Sztj. említett négy rendelkezése további feltételeket is meghatároz, amelyeknek az alperes általi felhasználás szintén nem felelt meg.

Ad [6.] Válaszjon a szakértői testület a peranyagra tekintettel az esetlegesen a per eldöntése szempontjából még felmerülhető releváns szakkérdésekre!

Az alperes azzal is védekezik, hogy bár az érintett tanulmány esetében nem talált erre kifejezett utalást, mégis joggal feltételezhette, hogy a felperes hozzájárult az általa (az alperes által) történő felhasználáshoz. Két indokot is felhoz ezzel kapcsolatban, azonban egyik sem helytálló.

Az alperes *első indoka* az, hogy a per tárgyát képező tanulmányt egy kéretlen reklámlevélben kapta meg, amelyben az szabadon felhasználhatóként és terjeszthetőként volt megjelölve. Az eljáró tanács úgy véli, hogy ennek az állításnak a valóságát illetően az alperesre hárulna a bizonyítási teher (s nem talált a peranyagban mást, mint az alperes pusztá állítását). Ugyanakkor az a véleménye az eljáró tanácsnak, hogy még ennek az állításnak a bizonyítása esetén sem mentesülne az alperes a szerzői jogi jogsértés felelőssége alól. Hisz nem valamilyen harmadik személynek az engedélyére van szükség olyan esetekben, amikor az Szjt. kitérőleges engedélyezési jogról rendelkezik, hanem a szerző vagy a jogutódja engedélyére. Egy olyan reklámanyagban foglaltak, amely nem a mű szerzőjétől, illetve az arra fennálló jogok jogosultjától származik, nem jogosítanak fel valakit a mű szabad felhasználására.

Az alperes *második indoka* az, hogy az érintett mű hozzáférhetővé tétele előtt küldött e-mail-t a felperes általa ismert e-mail címére, de nem kapott választ; a hallgatást pedig beleegyezésnek tekintette. A bizonyítási terhet (s a pusztá állítás tényét) illetően ugyanaz a véleménye az eljáró tanácsnak, mint az előző pontban említett indok esetében. S ugyanúgy az az álláspontja a tanácsnak, hogy még az állítás bizonyítása esetén sem mentesülne az alperes a szerzői jogi jogsértés felelőssége alól. Ugyanis az Szjt. szerint meghatározott cselekmények tekintetében – s ilyenek a 26. § (8) bekezdésében meghatározott cselekmények is – a szerző kizárólagos joga az, hogy művét illetően az adott cselekményeket megvalósítsa, illetve hogy arra másnak engedélyt adjon. Az engedélyadás tevékeny cselekvést jelent; az hogy a jogosult az engedélykérésre nem válaszol, nem tekinthető az engedély megadásának.

*Dr. Lindner Gyula, a tanács elnöke
Id. dr. Ficsor Mihály, a tanács előadó tagja
Dr. Tattay Levente, a tanács szavazó tagja*

HOMLOKZATI PLASZTIKA ELBONTÁSÁNAK SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEI

SZJSZT-38/07/1

A Magyar Telekom Nyrt. megkeresése

A megbízó azzal fordult a Szerzői Jogi Szakértő Testületekhez, hogy adjon állásfoglalást arról, hogy a megbízásban közölt tények és a megbízáshoz csatolt iratok ismeretében

1. a megbízó által az 5. sz. mellékletben csatolt tervezési szerződés (és az ahhoz kapcsolódó, szintén csatolt iratok), valamint a vonatkozó jogszabályi rendelkezések és bírói gyakorlat alapján melyik fél milyen jogokat szerzett?

2. a 7. sz. mellékletben csatolt kivitelezési szerződés (és az ahhoz kapcsolódó, szintén csatolt iratok), valamint a vonatkozó jogszabályi rendelkezések és bírói gyakorlat alapján melyik fél milyen jogokat szerzett?

3. az ismertett tényállás és az SZJSZT-nek átadott iratok szerint a műalkotás lebontásával sérült-e (és ha igen, mely jogszabályban megállapított) szerzői vagy egyéb joga a szerzőknek, aminek alapján vagyoni igényekkel léphetnek fel a megbízóval szemben?

4. az ügy megítélése szempontjából milyen relevanciával bír az a tény, hogy a csatolt 13. melléklet értelmében a kész mű az egykori Kecskeméti Városi Tanács részére került átadásra?

A megbízásban közölt tények

A megbízó a Budapesten, 2007. november 22-én kelt iratban az alábbiakban összefoglalt tényeket közölte.

A megbízó jogelődje a Kecskemét, Kálvin tér 10–12. sz. alatt található épületre homlokzati plasztikát terveztetett (tervezők: P. L. és Sz. I. szerzők) és kiviteleztetett (kivitelező: Sz. I. szerző) pályázat alapján. A megbízás időpontjában a korábban a homlokzati plasztikát hordozó épület a jogutódok (a jogelőd egyes jogutódai) közös tulajdonában áll, a megbízó a tulajdonostársak képviselője.

A megbízó jogelődje az erre hatáskörrel rendelkező épület üzemeltetési szervezeti egysége által megrendelt szakértői vélemény alapján, állagromlás és balesetveszélyesség miatt a homlokzati plasztikát bontási engedély alapján elbontotta, és az alkotást veszélyes hulladékként szabályszerűen elhelyezte.

A szerzők szerzői jogi igényérvényesítési céllal (P. L. képviseli Sz. I.-t is) a megbízóhoz fordultak, és igényük alátámasztására szakvéleményt kértek a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátustól (a továbbiakban: lektorátus). A szakvélemény szerint az elbontás súlyos szerzői jogi jogsértés, a plasztika becsült eszmei értéke 150 millió Ft. A szak-

vélemény helyreállításra tesz javaslatot, amely 80-100 millió Ft-os költséggel megoldható. A szerzők helyreállítást nem igényelnek, ezzel szemben kb. 10 millió Ft-os kártérítési igényt kívánnak érvényesíteni.

A megbízás egyéb elemei

A megbízó a csatolt iratokat a lektorátustól szerezte be, és 1–16. sz. mellékletként csatolja. Az eljáró tanács követi a mellékletek számozását (M1–M16).

Ezt követően a megbízó megkeresése a mellékletekre és az általa alkalmazandónak tartott jogszabályokra hivatkozva saját jogi álláspontját, majd a Szerzői Jogi Szakértő Testületnek felteendő, fenti, csak formai szempontból átfogalmazott kérdéseket tartalmazza.

A rendelkezésre bocsátott iratok

A megbízó az alábbi mellékleteket csatolta:

Szerződések:

- M1 – Ajánlati felhívás a Kecskemét új postaépület murális és ötvösmunkáival kapcsolatos kijelölésre
- M2 – MKB/41/79. sz. határozat (Budapest, 1979. III. 5.)
- M3 – Levél (Budapest, 1979. III. 30.)
- M4 – Levél (1979. VIII. 24.)
- M5 – Szerződés (Budapest, 1979. VII. 25.)
- M6 – Levél (Budapest, 1980. VIII. 15.)
- M7 – Szerződés (Budapest, 1980. VIII. 16.)
- M8 – Véleményeltérési nyilatkozat (Budapest, 1980. VIII. 7.)
- M9 – Levél (Budapest, 1980. IX. 9.)
- M10 – Levél (Budapest, 1980. IX. 18.)
- M11 – Jegyzőkönyv (Budapest, 1980. IX. 16.)

További, rendelkezésünkre álló dokumentumok:

- M12 – Sz/170//1981. sz. Határozat (Budapest, 1981. XI. 24.) és az ahhoz kapcsolódó levél
- M13 – Beruházás átadása (Budapest, 1985. VII. 31.)
- M14 – Műszaki szakértői vélemény
- M15 – Bontási engedély
- M16 – Lektorátusi szakvélemény

Mindazonáltal az eljáró tanács – eleget téve a megbízásnak – megválaszolja az 1. és 2. kérdést is.

Ad 1. és ad. 2. Alkalmazandó jog, a homlokzati plasztika szerzői jogi minősítése, a megbízó által megszerzett felhasználási jog

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 107. § (1) bekezdése alapján: „E törvény 1999. szeptember 1-jén lép hatályba; rendelkezéseit a hatálybalépését követően megkötött felhasználási szerződésekre kell alkalmazni”.

E szabály alapján a megbízó szerződésen (M5 és M7, valamint a kapcsolódó iratok) alapuló, értelemszerűen szerzői jogi értelemben vett felhasználói jogállását a szerződések megkötése idején hatályos jogszabályok alapján kell megítélni.

Az M5 szerződés 1979. július 25-én jött létre. Az M7 szerződés a díjazás tekintetében fennálló véleményeltérés jegyzőkönyvben rögzített megegyezéssel való tisztázását követően (M8–M11) 1980. szeptember 16-án jött érvényesen létre.

A szerződéskötések időpontja szerint a szerződések alapján bekövetkezett esetleges felhasználásijog-szerzésre a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvényt (rSzt.), és a szerzői jogi törvény végrehajtásáról szóló 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet (rSztjvr.) az M5 és M7 szerződés érvényes létrejöttékor hatályos szövegét kell alkalmazni.

A szóban forgó időpontban emellett hatályban voltak az egyes felhasználási módok tekintetében kötött felhasználási szerződésekről és az adott szerződésekből kiköthető díjakról szóló miniszteri rendeletek.⁶

Ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy e rendeletek valamelyikének [így különösen: az iparművészeti és az ipari tervezőművészi alkotások felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzői díjáról szóló 9/1970. (VI. 25.) MM rendelet] tárgyi hatálya alá tartozott-e az M5 és az M7 szerződés, meg kell vizsgálni, hogy a megbízásban meghatározott mű – *homlokzati plasztika* – milyen műfajtaéhoz sorolható.

A megbízás és az M16 lektorátusi szakvélemény szerint homlokzati plasztikáról, mégpedig műanyag plasztikáról van szó (megbízás, 1. o., M16 első és második bekezdés). Emellett az M16 negyedik bekezdése szerint a mű KPE-csővekből készült murális kompozíció.

Az M17 szerint „meghatározott vertikális felületre úsztatott plasztikus motívumról” van szó, amelyet képzőművészeti alkotásnak minősít.

Az M2 határozat és az M4 levél „vertikális fémkompozíciónak” minősíti az alkotást. Az M3 levél szerint a megbízó jogelődje is „képzőművészeti alkotásnak” minősítette a művet (első bekezdés).

⁶ E rendeleteket az Sztj. 110.§ e)–m), p) és r) pontjai helyezték hatályon kívül. A rendeletek közül a szóba jöhető a következők:

k) a kisplasztika, érem és plakett felhasználására vonatkozó szerződések feltételeiről és a szerzők díjáról szóló 7/1970. (VI. 24.) MM rendelet;

m) az iparművészeti és az ipari tervezőművészi alkotások felhasználási szerződéseinek feltételeiről és a szerzői díjáról szóló 9/1970. (VI. 25.) MM rendelet, valamint az azt módosító 14/1989. (V. 13.) MM rendelet;

⁷ Az ajánlati felhívásnak és a megkötött szerződéseknél tárgya volt az épület belső információs feliratainak és tábláinak tervezése és kivitelezése is, de ez nem képezi a megbízás és a jogvita tárgyát.

Az M5 szerződés szerint a tervező egy szobrász és egy iparművész, a szerződés tárgya homlokzatra készítendő fémkompozíció tervezése.

Az M7 kivitelezési szerződésben és az M5 szerződésben iparművészként minősített szerző (Sz. I.) festőművész, az alkotás homlokzati plasztika, amely poliészterből készül, azt kivitelezés után felszerelve kell átadni.

Az M12 lektorátusi határozat szerint is Sz. I. festőművész, az alkotás szerzői műnek minősül (művészi kvalitásait is elismeri a határozat első bekezdése), műfaja szerint műanyag plasztika. Mérete 30 m x 1,5 m.

Az M13 állóeszköz-juttatásról szóló levél szerint műalkotásról van szó, amely „(Fém)kompozíció a Posta épületére”.

Az M14 műszaki szakvélemény szerint ún. képzőművészeti alkotásról van szó (lásd címlap, 2. o., 3. o.), amelyet az épület keleti homlokzatára 20 cm átmérőjű, különböző színű KPE-csővekből komponáltak és építettek össze. A szakvéleményből kitűnik, hogy az összekomponált csöveket abroncsacélhoz rögzítették mechanikus úton, az abroncsacélt a csőkompozícióval együtt pedig nyílboardozott betonacélhoz hegesztve felfogatásokkal szerelték (rögzítették) az épületszerkezethez.

Az M15 bontási határozat szerint (értelemszerűen csak a hatósági határozat szempontjából) építménynek minősülő „homlokzati elemről” van szó.

Az eljáró tanács megállapítja, hogy a megbízásban említett, a jogvita tárgyát képező homlokzati plasztika az Szjt. (2) h) pontja, valamint 68. § (1) bekezdése szerint minősülő

- szabadban,
- állandó jelleggel,
- nem nyilvános, de a nyilvánosság által érzékelhető helyen
- „felállított” (itt: elhelyezett)
- képzőművészeti alkotás: „a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve”.

Ennek alapján mind a homlokzati plasztika terve, mind pedig a kivitelezett mű szerzői jogi védelem alatt áll.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a homlokzati plasztika minősítését a hatályos Szjt. alapján kell elvégezni, mert csak a megbízó felhasználási megszerzésére kell az rSzjt.-t és az rSzjtv.-t alkalmazni. Egy esetleges jogvita esetén a szerzők nem felhasználási szerződésre alapított igényeinek elbírálására az Szjt. az irányadó.

A fentiek alapján az eljáró tanács megállapítja, hogy a megbízó szerzői jogi jogállására az M5, M7 szerződés (és a kapcsolódó iratok), továbbá az rSzjt. és az rSzjtv. az irányadó.

Külön „műfaji” rendelet a képzőművészeti alkotások felhasználási szerződéseinek szabályozásáról nem rendelkezett (lásd az 1. lábjegyzetben a miniszteri rendeletek címeit). Ennek az az oka, hogy a külön műfaji rendeletet a képzőművészet területén az rSzjtv. 20. § (1) és (2) bekezdése (a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja útján való szerződéskötés) és a Képző- és Iparművészeti Lektorátus létesítéséről szóló 23/1963. (IX. 21.) Korm. rendelet

helyettesíti. Ez utóbbi jogszabály 2. §-a alapján a lektorátus rendelkezett korabeli államigazgatási határozatban a szerző kijelöléséről, a mű meghatározásáról/elfogadásáról, a szerzői jogdíj és egyéb díjak összegéről, kifizethetőségéről. A jogszabály 4. §-a pedig utalt a szerzői jogdíj kifizetését előíró jogszabályra.⁸

E jogszabályok nem rendelkeznek sem felhasználási jog engedéséről, sem annak terjedelméről, nem is beszelve a felhasználási módokról.

Sem az M5, sem az M7 szerződés nem rendelkezik arról, hogy a szerzők engedélyt adnának a megbízó jogelődjének a homlokzati plasztika, illetve a plasztika terveinek felhasználására, és így értelemszerűen a felhasználás módját, mértékét sem szabályozzák.

Ennek ellenére az M5 és az M7 szerződésből, a kapcsolódó iratokból és az elemzett jogszabályi rendelkezésekből levezethető egy felhasználásijog-szerzés a megbízó jogelődje oldalán, csak a felhasználási jog terjedelmének meghatározása ütközik nehézségbe.

A felhasználási jog keletkezését alátámasztó elemek a következők:

- az M2 lektorátusi határozat és az M3 levél utalása a szerzői díj megállapítására és a szerződéskötésre,
- az M7 szerződés rendelkezése (III. pont) arról, hogy a szerző a kész művet a helyszínen átadja, és ugyanezen szerződés VIII. pontjának utalása a szerzői jogdíjra,
- az M12 lektorátusi határozat utalása arra, hogy a homlokzati plasztika átadása megtörtént, és döntése a mű elfogadásáról, és a szerzői jogdíj összegéről,
- az M9 lektorátusi levél utolsó bekezdésének utalása arra, hogy a homlokzati plasztika kivitelezési szerződése felhasználási szerződésnek minősül,⁹
- az a nem cáfolt tény, hogy a szerzők mind a tervet, Sz. I. szerző pedig a kész művet átadta (felszerelte a megbízó jogelődje kezelésében lévő épületre).

Az rSzt. 13. § (1) bekezdése első mondata alapján *a mű bármilyen felhasználásához ... a szerző hozzájárulása szükséges.*

A (3) bekezdés szerint *a szerzőt ... a mű felhasználása ellenében – ha a törvény másképp nem rendelkezik – díjazás illeti meg. A díjazásról a jogosult csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le.*

Az rSztVr. 10. § bekezdése első mondata szerint *felhasználáson az rSzt. alkalmazásában azt a folyamatot kell érteni, amely a művet vagy annak részletét a nyilvánossághoz közvetíti.*

⁸ 24/1952. (III. 27.) MT rendelet (módosított) 11. § (1) bekezdés: „Az állami szervek és vállalatok, valamint a társadalmi szervezetek és szövetszervezetek a képző- és iparművészeti alkotásokért (ezek megvásárlásáért, sokszorosításáért stb.) általuk fizetendő tiszteletdíjakat (vétellárak, pályázati díjak, egyéb szerzői jogdíjak stb.), amennyiben a kedvezményezett képzőművészeti vagy iparművészeti alkotóközösség, közvetlenül az alkotóközösségnek, minden esetben pedig a Képzőművészeti Alaphoz kötelesek befizetni; a tiszteletdíjon felül kötelesek a tiszteletdíj 3 százalékát kitevő összeget egyidejűleg a Képzőművészeti Alaphoz befizetni, amely az Alapot illeti meg.”

⁹ A megállapítás téves, az rSzt. 25–30. §-aiban a felhasználási szerződésre meghatározott feltételeknek sem az M5, sem az M7 szerződés nem felelt meg. Az más kérdés, hogy a két szerződés a lektorátus határozataival és a szerzők, valamint a megbízó jogelődje ráutaló magatartásnak minősülő nyilatkozataival együtt alkalmas arra, hogy abból a megbízó jogelődje jogszerzését meg lehessen állapítani.

Az rSzt. 26. § (1) bekezdése szerint a *felhasználási szerződés feltételeit – a törvényben megszabott korlátok között – a felek állapítják meg.*

Az rSzt. 27. § alapján a *felhasználási szerződést ... írásban kell megkötni.*

Ad 1., 2.

Az idézett jogszabályhelyek és a felsorolt tényállási elemek alapján az eljáró tanács megállapítja, hogy a tartalmuk szerint felhasználási szerződés(ek)nek minősíthető szerződések alapján a megbízó jogelődje felhasználási jogot szerzett a homlokzati plasztikára és annak terveire. A megszerzett felhasználási jog tartalmáról, terjedelméről és a felhasználási módokról a szerződések nem rendelkeztek, az az rSzt. szabályaiból, így különösen a képzőművészeti alkotásokra vonatkozó speciális rendelkezésekből határozható meg. A felhasználási jog terjedelme azonban a megbízás tárgyát képező jogvita szempontjából közömbös.

A megállapítás indokai:

- A szerzők *ráutaló magatartás útján* hozzájárultak a felhasználáshoz (a terveket, és a homlokzati plasztikát részben „*felhasználási céllal*”, azaz akképpen, hogy a nyilvánosság számára a mű érzékelhetővé váljon, *átadták* a megbízó jogelődjének [rSzt. 13. § (1) bek, rSztjtv. 10. §]. (Az átadás a homlokzati plasztika tekintetében tulajdonátruházási céllal is történt, erre az eljáró tanács alább külön kitér.)
- A szerzők, a felhasználó, a mű meghatározása – ezek a felhasználási szerződés lényeges kérdései – írásban, részben a szerződésekben (M5, M7) és a kapcsolódó iratokban, részben a lektorátus ajánlati felhívásában és határozataiban (M1, M2, M12) megtörtént.
- A lektorátus határozatai az rSzt. 3. § útján alkalmazandó Ptk. 215. §-a alapján harmadik személy hozzájárulásának minősülnek, ekképpen a szerződés „részei”, azaz a szerződések értelmezése során a határozatok tartalmát is figyelembe kell venni.
- A felhasználáshoz való hozzájárulás tekintetében az rSzt. nem kívánta meg az írásbeli alakot, emiatt nem minősül érvénytelennek a több okiratból „összeálló” felhasználási szerződés.
- A szerződés típusát, minősítését nem az elnevezése, hanem a tartalma határozza meg [BH2007. 86, BH2005. 102, BH2003. 20 (a döntés indokolása), BH1992. 95. – kerámiafalának terveinek elkészítésére és kivitelezésére kötött vállalkozási szerződésre nézve], tehát, ha szerzői mű megalkotására és átadására kötik a felek a facere szolgáltatásra irányuló szerződést, az az eset összes körülményei alapján minősülhet felhasználási szerződésnek.¹⁰⁾

¹⁰⁾ Az Sztj. alapján már kifejezett felhasználási engedély nélkül nem lehet létező felhasználási szerződést kötni.

- Az rSzt. bírói gyakorlata egységes volt abban, hogy a szerző vagyoni joga körébe tartozó, az rSzt. 13. § szerinti hozzájárulást bármely alakban, felhasználási szerződésen kívül is meg lehetett adni. (BH1993. 295. – alakilag érvénytelen szerződés esetén, BH1992. 97. – feltételhez kötött hozzájárulás esetén).
- A felhasználási jog terjedelmét nem szükséges vizsgálni (lásd az eljáró tanács előzetes megállapítását).

Ad 3. A szerzői személyhez fűződő jogok, az integritáshoz való jog

Felvetődik a kérdés, hogy ha a megbízó megfelelő felhasználási jogot szerzett a képzőművészeti alkotásra, maradt-e olyan szerzői joga a szerzőnek, amely alkalmas a képzőművészeti alkotás tulajdonosi megsemmisítésének megakadályozására, vagy a megtörtént megsemmisítés esetén anyagi vagy erkölcsi „elégtétel” nyújtására?

A szerzői jog részjogosítványai közül csak a személyhez fűződő szerzői jogok közé tartozó, ún. integritáshoz fűződő jog (Szt. 13. §) igényel tárgyalást. Leszögezhető, hogy más olyan, a szerzői jog részét képező kizárólagos jog nincs, amely – akárcsak elvileg is – jogalapja lehet a szerzői mű tulajdonosi megsemmisítésével szemben való védekezésnek.

Mind az rSzt., mind az Szt. szerint a szerző személyhez fűződő jogai forgalomképtelenek:

- *rSzt. 12. § (1) ... A szerző ezeket a jogait másra nem ruházhatja át és róluk nem mondhat le.*
- *Szt. (2) A szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át és a szerző nem mondhat le róluk.*

Ez annyit jelent, hogy az M5 és az M7 szerződés útján – függetlenül attól, hogy azok alapján milyen széles terjedelmű felhasználási jogot szerzett a megbízó jogelődje – a szerzők személyhez fűződő jogai nem lehetnek a szerződés tárgyai. (Az Szt.-vel való összehasonlítás célja annak megállapítása, hogy ma sem lehet a szóban forgó jogvitában vagy egyébként olyan érvényes megállapodást kötni, amelyben a szerző lemondana személyhez fűződő jogairól.)¹¹

Az rSzt. 10. §-a szerint *a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének minden jogosultságon megváltoztatása vagy felhasználása.*

Az Szt. 13. §-a szerint *„a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.”*

Figyelemmel arra, hogy a személyhez fűződő jog kérdését az ügyben megkötött szerződésektől függetlenül kell vizsgálni, és a szerzők ma kívánnak igényt érvényesíteni a megbízó-

¹¹ Az más kérdés, hogy a szerzői személyhez fűződő jogok gyakorlása körében van mód a rendelkezési jog szerződési rendezésére, pl. Szt. 10. § (3), 12. § (1) és (3), 65. § (4). Ennek alátámasztására lásd az Szt. 10–15. §-hoz fűzött indokolást (Complex jogtár).

val szemben, az alkalmazandó jog az Szjt. [107. § (1) bek.: „E törvény 1999. szeptember 1-jén lép hatályba; rendelkezéseit a hatálybalépését követően megkötött felhasználási szerződésekre kell alkalmazni.”]

A szóban forgó, személyhez fűződő jog nemzetközi egyezményes alapja a Berni Uniók Egyezmény¹² (BUE) 6bis cikke.

A rendelkezés kimondja:

(1) Függetlenül a szerző vagyoni jogaitól, sőt még azok átruházása után is, a szerző megtartja azt a jogát, ... hogy tiltakozzék a mű mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása, illetve csorbítása ellen, amely a becsületére vagy hírnevére sérelmes (a mű integritásához fűződő jog).

...

(3) Az e cikkben elismert jogok védelmére szolgáló jogi eszközöket annak az országnak a törvényei szabályozzák, amelyben a védelmet igénylik.

A BUE 19. cikke biztosítja az egyezményes védelemnél magasabb szintű védelem nyújtását:

Ezen Egyezmény rendelkezései nem képezik akadályát annak, hogy igényelni lehessen az Unióhoz tartozó valamelyik ország által törvénybe iktatott kedvezőbb rendelkezés alkalmazását.

Tekintettel arra, hogy a szerzői személyhez fűződő jogok nemzetközi jogegységesítésének a BUE-n kívül más instrumentuma nincs, elegendő a BUE és a BUE védelmi szintjével azonos szintű védelmet adó szabályok értelmezésére kitérni.

Értelemszerűen csak amiatt van szükség a normák értelmezésére, mert a magyar Szjt. a mű tulajdonjogával való felhagyásról (ideértve a megsemmisítést is) mint jogsértést megvalósító tényállásról nem rendelkezik. (Egy ilyen szabály kissé túlmenne a BUE védelmi szintjén, de – mint a jelen eset, valamint az építészeti tervek módosításával, épületek átalakításával, lebontásával kapcsolatos jogviták¹³ és az alább bemutatott külföldi példák is mutatják – nem lenne haszontalan.)

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy vannak olyan szerzői jogi törvények, amelyek a tulajdonosi megsemmisítésről külön rendelkeznek. Ilyen például a portugál szerzői jogi törvény, amelynek 56. §-a a megsemmisítést is személyhez fűződő jogot sértő cselekménynek tekinti.¹⁴ A svájci törvény is kifejezetten szól a megsemmisítés jogkövetkezményeiről. A

¹² 1975. évi 4. törvényerejű rendelet az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről

¹³ EBH2005. 1201, BH2005. 143, SZJSZT 1/2006, SZJSZT 35/2002, SZJSZT 38/2001; <http://www.mszh.hu/testuletek/SZJSZT/kereses.html>

¹⁴ http://portal.unesco.org/culture/en/files/30273/11418343013pt_copyright_2004_pt.pdf/pt_copyright_2004_pt.pdf; 56. § „1-Independientemente dos direitos de carácter patrimonial e ainda que os tenha alienado ou onerado, o autor goza durante toda a vida do direito de reivindicar a paternidade da obra e de assegurar a genuinidade e integridade desta, opondo-se à sua destruição, a toda e qualquer mutilação, deformação ou outra modificação da mesma e, de um modo geral, a todo e qualquer acto que a desvirtue e possa afectar a honra e reputação do autor.

megsemmisítés tulajdonosi jogát szembeállítja azzal az igénnyel, hogy a megsemmisítés előtt az eredeti műpéldányt az ismert szerzőnek fel kell ajánlani. Építészeti alkotás esetében a lefényképezés joga helyettesíti a visszaadást.¹⁵ Az USA szerzői jogi törvénye az elismert (magas) szellemi színvonalú („of recognised stature”) képzőművészeti alkotások szerzőinek megadja a tulajdonossal szemben a jogot a megsemmisítés megtiltására (építészeti alkotások esetén a tiltás joga nem áll fenn).¹⁶

Ami a BUE alapul fekvő rendelkezését illeti, az nyelvtani értelmezés alapján a teljes mű megsemmisítéséről a mű integritásához fűződő jog keretei között nem rendelkezik.

Az irányadó BUE-komentár¹⁷ szerint a más olyan csorbítás (*other derogatory action/toute autre atteinte*)

- a felhasználási cselekménytől függetlenül tanúsított magatartásra is vonatkozik, tehát tulajdonosi cselekményre is kiterjed (10.24-es széljegy) – már csak emiatt is közömbös, hogy a megbízó milyen jogokat szerzett,
- nem vonatkozik a művet megtestesítő fizikai hordozóban történő károkozásra (10.25-ös széljegyzet),
- és nem foglalja magában az eredeti műpéldány fizikai megsemmisítését (10.26-os széljegyzet).

Az utóbbi állítást a szóban forgó magyarázat (10.26-os széljegyzet) a következőkkel támasztja alá:

- az kétségtelen, hogy az eredeti műpéldány (pl. festmény, kézirat stb.) megsemmisülése nemcsak a szerzőnek, hanem a köznek is káros, megszűnik a másolatok azonosíthatósága, és kulturális kincsek mehetnek veszendőbe;

¹⁵ http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=15353&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html, vagy http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/fr/ch108fr.pdf; Art. 15 Protection en cas de destruction

1 Si le propriétaire de l'unique exemplaire original d'une oeuvre doit admettre que l'auteur a un intérêt légitime à la conservation de cet exemplaire, il ne peut le détruire sans avoir au préalable offert à l'auteur de le reprendre. Il ne peut en exiger plus que la valeur de la matière première.

2 Le propriétaire doit permettre à l'auteur de reproduire l'exemplaire original d'une manière appropriée lorsque l'auteur ne peut le reprendre.

3 S'agissant d'une oeuvre d'architecture, l'auteur a seulement le droit de la photographier et d'exiger que des copies des plans lui soient remises à ses frais.

¹⁶ http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/en/us/us001en.pdf;

§ 106/A. Rights of Attribution and Integrity (...) the author of a work of visual art – (...) (3) (...) shall have the right – (...)

(B) to prevent any destruction of a work of recognized stature, and any intentional or grossly negligent destruction of that work is a violation of that right.

§ 120 (b) Alterations to and Destruction of Buildings Notwithstanding the provisions of section 106(2), the owners of a building embodying an architectural work may, without the consent of the author or copyright owner of the architectural work, make or authorize the making of alterations to such building, and destroy or authorize the destruction of such building.

¹⁷ Sam Ricketson–J. Ginsburg: International Copyright and Neighboring Rights. The Berne Convention and Beyond. Volume I., 604. Oxford University Press, 2006

- mindazonáltal nem lehet eltekinteni attól, hogy ha egy személy jogszerűen vált egy eredeti műpéldány tulajdonosává, dologtulajdon-jogát egy másik azonos rangú kizárólagos jog külön törvényi rendelkezés nélkül nem korlátozhatja;
- a kulturális örökség védelmében hozott törvények ezt a korlátozást jogszerűen előírhatják;
- a szóban forgó BUE-rendelet ma hatályos szövegét megállapító brüsszeli konferencián éppenséggel a magyar küldöttség javasolta, hogy a megsemmisítés kerüljön be a 6bis cikk szövegébe, de a konferencia ezt elutasította;
- a konferencia lezárásakor elfogadott, a tagállamokat nem kötelező nyilatkozat kimondja, hogy bár a 6bis cikk nem tiltja a műpéldány megsemmisítését, bátorítja a tagállamokat arra, hogy a megsemmisítést tiltó szabályokat vezessenek be.

Érdemes kitérni arra, hogyan kezeli a tulajdonosi megsemmisítés kérdését a gazdag bírói gyakorlattal és jelentős szakirodalommal rendelkező német szerzői jog.

A német szerzői törvény él a BUE felhatalmazásával, és a mű egységének védelme körében az egyezményes védelemnél magasabb szintű védelmet ad: a mű minden olyan torzítását vagy más csorbítását (Entstellung oder Beeinträchtigung) tiltja, amely a szerző jogszerű szellemi és személyhez fűződő érdekét veszélyezteti.

Emellett a német törvény tartalmaz egy ún. hozzáférési jogról szóló szabályt is,¹⁸ amelynek alapján az eredeti műpéldány birtokosa köteles a szerzőnek a műpéldányt (akár az eredeti, akár a másolati műpéldányt) többszörözési vagy átdolgozási célból (értelemszerűen csak forrásként használhatja a szerző a műpéldányt) hozzáférhetővé tenni (kiadni a birtokos nem köteles a műpéldányt).

Az irányadó, leginkább átfogó kommentár szerint¹⁹ a bírói gyakorlat alapján ez a szélesen felfogott integritáshoz fűződő jog *sem terjed ki általában a tulajdonosi megsemmisítés elleni igényérvényesítésre* (a 14. §-hoz fűzött 37-es széljegyzet). A bírói gyakorlat (ideértve egy elutasított alkotmánybírói panaszt is) arra alapoz, hogy a pusztán megsemmisítés nem minősül csorbításnak (áttételesen a jó hírnév megsértésének, amelyre a BUE 6bis cikke is épül). A szerzői jog a szerző és a mű erkölcsi, szellemi kapcsolatát védi, ezt a mű megsemmisítése ugyanúgy nem érinti, mint ahogy a szerző halála (megölése) sem.²⁰

Ugyanakkor a jogirodalom és részben a bírói gyakorlat szerint is a *helyhez kötött, nagyméretű, szabadban álló, tehát a köz számára szabadon érzékelhető műalkotások megsemmisítése a mű meg nem engedett csorbításának minősülhet* (ugyanott, 37/a. széljegyzet), tehát van átmenet a megsemmisítés és a csorbítás között. Ezzel szemben a pótolható, nem eredeti, nem jelentős értékű műpéldányok (használati funkciójú, kisebb értékű művek) megsemmisítésének nincs szerzői jogi jogkövetkezménye.

¹⁸ Német szerzői jogi törvény 25. §

¹⁹ Schriker: Urheberrecht, Kommentar, 3. Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2006, § 14, 37–40 széljegyzetszámok, p. 335–339.

²⁰ Heimo Schack: Kunst und Recht. Carl Heymanns Verlag, KG Köln, 185. széljegyzet

A magyarázat nem fogadja el azt a nyelvtani jellegű, leegyszerűsített, a jogirodalomban is megjelenő értelmezést, amelyet a bíróságok is számos esetben követnek, amely szerint egy megsemmisített mű – éppen a megsemmisítés miatt – nem tekinthető csorbítottnak.

A kommentár szerint (ugyanott 38. széljegyzet) azonban nem lehet a csorbítás elleni védelmet sem határ nélkülinek tekinteni, *a szerző érdekét minden esetben össze kell mérni a tulajdonos érdekeivel*. Az érdekmérlegelés során a nem pótolható művek esetében mindig törekedni kell a megsemmisítés elkerülésére. E körben kiemelt jelentősége van a mű esztétikai-művészi rangjának.²¹

A jogirodalom eljutott ma már addig, hogy ha a megsemmisítés az integritáshoz fűződő jogba ütközik, vagyis egyrészt alkalmas a BUE 6bis cikke szerinti jó hírnév/becsület megsértésére, másrészt nem áll fenn rá a szerző érdekénél súlyosabban mérlegelendő tulajdonosi megsemmisítési érdek, a szerző igénye kiterjed (értelemszerűen a megsemmisítés előtt) a mű ellenszolgáltatás nélküli kiadására. Ennek elmulasztása a tulajdonos részéről a tulajdonjoggal való visszaélésnek minősül. Ekkor is azonban köteles a szerző megtéríteni az anyagnak azt az értékét, amely a tulajdonjoggal való felhagyás esetén a tulajdonost illetné.

Ez az igény azonban a visszaélés hiánya miatt nem áll fenn, ha a tulajdonos bizonyítani tudja, hogy a megsemmisítéshez (értsd: a műpéldány fenn nem maradásához) jogos érdeke fűződik.²²

A végkövetkeztetés szerint a megsemmisítés elleni szerzői igény az integritáshoz való jog keretei között

- a német szabály alapján
- a szerzői jó hírnév, becsület sérelmére, azaz a szerző és mű szellemi, erkölcsi kapcsolatának megszakítására alapozva
- elsősorban az esztétikailag is értékes, főképpen a helyhez kötött, szabadban álló képzőművészeti alkotások eredeti műpéldányának szándékos vagy károsító célzatú megsemmisítése esetén állhat fenn.
- A jogsértés esetleges megállapíthatóságához minden esetben vizsgálni kell, hogy a tulajdonosnak milyen súlyú jogszerű érdeke fűződik a megsemmisítéshez.

A BUE értelmezését és a külföldi példát követően meg kell tehát vizsgálni, hogy az Sztj. 13. §-a értelmezhető-e akképpen, hogy – az említett §-ban meghatározott feltételek fennállása mellett – a tulajdonosi megsemmisítés is a 13. §-ban tiltott magatartások közé tartozzék.

E körben nem közömbös az egyezményes védelemnél a nyelvtani értelmezés szerint magasabb szintű védelmet adó rSztj. és az Sztj. közötti tartalmi különbség.

Az Sztj indokolása írja: „*Korábban hatályos jogunk a mű bármiféle – jogosulatlan – megváltoztatását a szerző személyhez fűződő jogának megsértéseként írta le. Ez a mű integritásának túlzott, életszerűtlen védelmét eredményezte, ami ráadásul még mások alkotói, előadóművészi*

²¹ V. ö.: Schack: i. m. (20)

²² V. ö. Schack: i. m. (20), 189–191 széljegyzetszámok

szabadságának aránytalan és ésszerűtlen korlátozásaként is hatott. A törvény ezért visszatér a BUE 6bis cikkében található, több évtizeden keresztül bevált és a technikai fejlődéshez is rugalmasan alkalmazkodó szabályhoz. Ennek megfelelően csak a mű eltorzítását, illetve megcsonkítását, valamint más olyan megváltoztatását vagy megcsorbítását minősíti jogsértésnek, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes (13. §).”

Az Szjt. Kommentárja²³ a BUE francia (hiteles) szövegének elemzésével arra a következtetésre jut, hogy csak az Szjt.-ben csorbításként (a Kommentár BUE fordításában „a mű elleni támadásként”) meghatározott magatartásra vonatkozik az a feltétel, hogy az ilyen magatartás csak akkor sérti a szerzői integritáshoz fűződő jogát, ha az a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.

A két magyarázat között nincs eltérés abban, hogy a mű megváltoztatásának nem minősülő magatartások (támadás, csorbítás) csak akkor jogsértőek, ha a szerző becsületére, jó hírnevére sérelmesek.

Az eljáró tanács a 3. kérdésre az alábbi megállapításokkal válaszol

A szerző javára fennálló, az Szjt. 13. §-ában meghatározott, a mű egységének védelmére szolgáló személyhez fűződő jog – az alább meghatározott feltételek és körülmények fennállása esetén – alkalmas lehet a tulajdonosi megsemmisítés elleni igény (megtörtént megsemmisítés esetén nem vagyoni kártérítési igény) érvényesítésére.

A tulajdonosi megsemmisítés a mű egységének védelme körében szabályozott, a mű más olyan csorbításának minősülhet, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.

A tulajdonosi megsemmisítés általában csak akkor alkalmas a szerző becsületének vagy jó hírnevének sérelmére, ha megszakítja egyrészt a szerző és a műve között fennálló szellemi kapcsolatot, másrészt pedig a közt (közönséget) is megfosztja a mű érzékelésének lehetőségétől. Emiatt elsősorban a szabadban álló, bárki által érzékelhető, értékes képzőművészeti alkotások eredeti műpéldányának megsemmisítése esetén jöhet csak szóba az integritáshoz fűződő jog megsértése.

Az integritáshoz fűződő jog esetleges megsértését mindig össze kell mérni a megsemmisített (megsemmisítésre szánt) eredeti műpéldány tulajdonosának a szerzői joggal azonos súlyú alkotmányos védelemben részesülő²⁴ dologtulajdon-jogával, pontosabban az annak részét képező rendelkezési jog tulajdonjoggal való felhagyásban álló részjogosítványával. Ha a tulajdonos megsemmisítéshez fűződő érdeke jogszerű, és súlyosabban mérlegelhető, mint a szerző integritáshoz fűződő joga, a szerzőijog-érvényesítés nem vezethet sikerre. Ha azonban a tulajdonos nem rendeltetésszerűen gyakorolja a megsemmisítéshez fűződő (a

²³ Gyertyánfy Péter (szerk): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex, Budapest, 2006

²⁴ 17/1992. (III. 30.) AB határozat, 1338/B/1992. AB határozat III. része (szabadalmi jogra), legutóbb: 482/B/2002. AB határozat: IV. „Az Alkotmány 13. §-ának (1) bekezdése alapján a védelemben részesülő tulajdonhoz való jog kiterjed általában a vagyoni jogokra is ...

tulajdonjoggal való felhagyásra vonatkozó) jogát, azaz visszaél tulajdonjogával, a szerzői igényérvényesítésnek van tere.

Az érdekmérlegelés során a következő ismert tényállási elemek és egyéb körülmények esnek latba.

A tulajdonos (itt = megbízó, illetve a megbízó jogelődje) oldalán	A szerzők oldalán
a BUE-kommentár szerint az integritási jog nem terjed ki a megsemmisítéssel szembeni védekezésre, a magyar szerzői jog megfelel a BUE-nak	a homlokzati plasztika egyedi, szabadban elhelyezett, a közönség által érzékelhető, másolatban meg nem lévő, véglegesen veszendőbe ment képzőművészeti alkotás
a tulajdonosnak jogos érdeke fűződött a megtett intézkedéshez, mert igazolta a homlokzati plasztika állagromlását és azt, hogy szélsőséges időjárás esetén a homlokzati plasztika statikailag nem megbízható (M14, 6. o.), az M14 szakvélemény gazdaságosabbnak ítéli a bontást, mint a helyreállítást (M14, 7. o), és a tulajdonosnak nincs – a kulturális örökségvédelmi határozat hiányában – fenntartási kötelezettsége	a homlokzati plasztika a lektorátus által esztétikai szempontból értékesnek minősített alkotás, a minősítést mind a megbízó jogelődje által ismert (a szerzői jogdíj kifizetést lehetővé tevő) M12 lektorátusi határozat, mind a szerzők kérésére készített M16-os szakvélemény elfogadja
az M14-es szakvélemény szerint a homlokzati plasztika leglényegesebb alkotóelemét képező műanyag csövek is porladnak (falvastagságuk 1/3-ára terjed ki a porladás, M14, 5. o.)	az M14-es szakvélemény csak abban az esetben javasolja az elbontást, ha a homlokzati plasztika nem képez maradandó esztétikai értéket (M14, 7. o.), ezt a tulajdonos nem vette figyelembe
a megsemmisítést tiltó/korlátozó szerzői jogi jogszabály hiányában vitatható, hogy az eredeti műpéldányok tulajdonosaitól elvárható-e, hogy a megsemmisítés előtt a szerzők irányában lépéseket tegyenek, ugyanis jogszabályi rendelkezés híján nem tudható, hogy milyen lépéseket kell tenniük	a tulajdonos ismer(het)te a szerzőket, hiszen tárgyalásokat is folytatott velük, a ma is elérhető, élő szerzőkkel könnyen felvehette volna a kapcsolatot
mint fent, valamint a tulajdonos attól tarthatott, hogy a szerzők lépéseket tesznek a homlokzati plasztika közigazgatási védelmére (kulturális örökség védelme) a lebontás megakadályozására, és emiatt gazdaságtalan tulajdonosi döntésre kényszerül	a tulajdonos számára nem jelentett volna valószínű kockázatot a leszerelt (leszerelendő) homlokzati plasztika felajánlása a szerzőknek; valószínűtlen, hogy a szerzők éltek volna a 30 m hosszú, összeszerelt, de porladó csőkompozíció elvitelének jogával
mint az előző két sorban írt érv	a tulajdonos kockázat nélkül felajánlhatta volna a homlokzati plasztika megőrkítését a szerzők számára, sőt, felajánlhatta volna megegyezés szerinti méretű makett vagy fénykép elhelyezését az irodaház előcsarnokában is

A tulajdonos (itt = megbízó, illetve a megbízó jogelődje) oldalán	A szerzők oldalán
a tulajdonost a Ptk. és az alkalmazandó építési szabályok alapján [108. § (3) bekezdés, 352. § (1) bekezdés] az épület, és így a az épület tartozéka tekintetében a kármegelőzés kötelezettsége terhelte	
a szerzők az elbontástól számított öt évig (a napra számított időtartam nem tűnik ki az iratokból) nem érvényesítettek igényt (nem észlelték, hogy a 30 m hosszúságú homlokzati plasztikát eltávolították?)	
a kivitelező Sz. I. műanyagból készítette el a homlokzati plasztikát; általában elvárható a képzett művésztől, hogy tudja, mennyire időtálló a műanyagból készült, szabadban elhelyezett plasztika (a KPE UV hatására lebomlik, M14, 5. o.)	
az M14 szerint a homlokzati plasztika felerősítése szakszerűtlen volt (M14, 6. o.).	

A szóban forgó ügyben az érdekmérlegelést csak bíróság végezheti el. Ezt megelőzendő az eljáró tanács támogatja a felek megegyezését.

Ad 4. Az M13 alatt csatolt, állóeszköz-juttatási nyilatkozat jelentősége

Az M13 alatt csatolt jognyilatkozat alapján a lektorátus juttatás jogcímén a Kecskemét Városi Tanácsnak átadta a homlokzati plasztikát. A juttatás oka az volt, hogy a műalkotás elkészítéséhez központi beruházási forrásokat is felhasználtak.

Az eljáró tanács álláspontja szerint az állóeszköz-juttatás az ügy szempontjából közömbös. Ennek indokai a következők.

- Mind a Kecskeméti Városi Tanács, mind a megbízó jogelődje a korabeli hatályos szabályok alapján az egységes állami tulajdon kezelői voltak. A homlokzati kompozíció az elkészítése idején az átadásával állami tulajdonba került.
- Az állami tulajdonban a tulajdonosi döntéseket (ide nem tartozó kivételekkel) az állami vagyon kezelője hozta, noha formálisan nem volt tulajdonos.
- A homlokzati plasztikát a megbízó jogelődje székházára felszerelte a kivitelező művész, ezzel – az M7 szerinti kivitelezési szerződés átadásra vonatkozó előírása szerződésszerű teljesítése nyomán – a homlokzati plasztika a megbízó jogelődje kezelésében álló épület tartozékává vált [Ptk. 95. § (2) bekezdés]. Ez annyit jelent, hogy kétség esetén jogi (tulajdonjogi) sorsa osztja az épület tulajdonjogának jogi sorsát.

- Az állami tulajdon megszüntetésében az ügy szempontjából jelentős önkormányzati törvény²⁵ szerint a volt állami tulajdonból önkormányzati tulajdonba került vagyontárgyak közé nem tartoznak az állóeszközként nyilvántartott, nem közterületen álló, hanem nem a tanácsok által alapított állami gazdálkodó szervezetek kezelésében lévő épületek tartozékkaként minősülő képzőművészeti alkotások.
- A homlokzati plasztika elhelyezésére szolgáló épület a megbízás szerint is a megbízó (nem kizárólagos) tulajdonában áll, tehát az állami tulajdon megszüntetése során a megbízó jogelődjének kezelői joga tulajdonjoggá alakult, amely kiterjedt a tartozéokra is.
- A megbízó jogelődje nem tulajdonosi döntést, hanem hatósági bontási engedélyt kért a homlokzati plasztika lebontásához, tehát saját magát tekintette a tulajdonosi rendelkezési jog gyakorlására jogosult személynek.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy az 1. és 2. kérdés a megbízásban körülírt jogvita szempontjából közömbös, mert a jogvita nem a megbízó jogelődje által megszerzett felhasználási jog terjedelmével, hanem a homlokzati plasztika megbízó által megszerzett tulajdonjoga (kezelői joga) és a szerzők személyhez fűződő jogai esetleges ütközésével függ össze. Nincs ugyanis olyan szerzői jogi felhasználási jog, amely az eredeti műpéldány tulajdonjogával való felhagyásra (ideértve a műpéldány megsemmisítését is) kiterjedne.

Dr. Bacher Vilmos, a tanács elnöke
Dr. Faludi Gábor, a tanács előadó tagja
Gyurcsek Ferenc, a tanács szavazó tagja

²⁵ 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról 107. §-a